

- מסורת הש"ס**
- א. שבת ק"א, כתובות ו.א.
  - ב. שבת ק"א, ק"א, ב. ק"א, ק"ב, ק"ג, ק"ד, ק"ה, ק"ו, ק"ז, ק"ח, ק"ט, סוכה ל"ב, ביצה לו"א, כתובות ו"א, ב. ילק"ש תורה תקמו, תתקלו.
  - ג. שבת ק"א, כתובות ו.א, בכורות לד, א.
  - ד. שבת ע"ב, ירושלמי שבת פ"ז ה"ב, תוספתא שבת פ"ט כ.
  - ה. עין ירושלמי שבת פ"ז ה"ב.
  - ו. תוספתא פרה פ"ב ז.

גרות

מסוכריא יש בכת"י ועוד: **מסוכריא**.
לעולם סבר רב יש בכת"י: **לעולם סבר רב הלכה כר' יהודה**.
עיקרן מאדים וראשן משחיר יש בכת"י: **עיקרן משחיר וראשן מאדים** וראה בתוס'.
גוזז במספרים ואינו חושש שאני יש בכת"י: **ועוד מספר העליון ואינו חושש משום גוזז**.

לשוך

מסוכריא דנוייתא "נוייתא" הן חביות גדולות. מקור המילה כנראה באכדית namziu ומובנה – חבית שמתסיסים בה שיכר. "מסוכריא" (זו כנראה הנירסה הנכונה של המילה) מציין את הנקב להוצאת יין, והוא בא מן הפועל "סוכר" שמונבו בארמית להקיז דם.

מותר. ואם כן, טעם הדבר – כמבואר לעיל, משום שאינו מתכוון לתלוש. ושואלים: ומי [והאם] אמר רב הכי [כל?]? והא [והרי] אמר רב חייא בר אשי משמיה [משמון] של רב: **מסוכריא דנוייתא** [פקק של נקב חבית] העשוי מסרטוטים – **אסור להדוקיה ביומא טבא** [להדק אותו ביום טוב], משום שהוא סוחט נוזל מתוכו. והרי זה דבר שאינו מתכוון! ומשיבים: **בההיא [בהלכה זו] אפילו רבי שמעון, הסבור כי דבר שאין מתכוון מותר, גם הוא מודה שהדבר אסור, וכפי שאבי ורבא דאמרי תרוייהו** [שאמרו שניהם]: **מודה רבי שמעון ב"פסיק רישיה ולא ימות** [וחתוך ראשו ולא ימות], כלומר, כאשר התוצאה היא הכרחית – אין זה משנה אם הוא מתכוון לה או לא. אבל כשעושה מקום בקופיץ – ייתכן שלא יתלש שיער, ולפיכך מותר הדבר, משום שאינו מתכוון. ומקשים: והאם סבור רב כר' שמעון, שדבר שאינו מתכוון מותר? והא [והרי] כשדנו בפסיקת ההלכה בענין זה, **אמר רב חייא בר אשי אמר רב: הלכה כרבי יהודה, שדבר שאין מתכוון אסור, ורב חנן בר אמי אמר שמואל: הלכה כרבי שמעון, שדבר שאין מתכוון מותר. ורב חייא בר אבין מתיב** [היה שונה] את דברי רב ושמואל בלא גברי [אנשים] שאמרו את הדבר בשמם, רב אמר: **הלכה כרבי יהודה, ושמואל אמר: הלכה כרבי שמעון! אלא, לעולם סבר** [סבור] רב: **דבר שאין מתכוון – אסור, וטעם הדבר שהוא פוסק כר' יוסי בן המשולם במשנתו, הרי זה משום שתולש לאו היינו** [אינו נחשב] גוזז. **וביום טוב, שיש בו איסור עקירת דבר מגידולו – היינו טעמא דשרי** [זהו הטעם שמתיר], **משום הוה ליה** [שהריהו] **עוקר דבר מגידולו כלאחר יד, שלא כדרכו, שהרי אין תולשים צמר אלא גוזזים, ואין זה בכלל המלאכה שנאסרה מן התורה. ושואלים: ותולש לאו היינו** [האם אינו נחשב] **גוזז? והתניא** [והרי שנויה ברייתא]: **התולש בשבת את הכנף (נוצה) מן העוף, והקוטמו, החותך את ראשה של הנוצה, והמורטו, המורט ממנה את השיער ומשאר בידו קנה חלק – חייב שלש הטאות** (כשעשה זאת בשוגג). **ואמר ריש לקיש בבירור הדברים: תולש – חייב משום מלאכת גוזז, קוטם – חייב משום מחתך, מרט – חייב משום ממחק (מחליק)! ומשיבים: שאני** [שונה] **תלישת כנף, דהיינו אורחיה** [שזהו דרכו], **שתולשים את הנוצה מן העוף. אבל צמר אין תולשים, אלא גוזזים.**

א ומדייקים: ומכיון שרב סבר [סבור] **כרבי יוסי בן המשולם, שהוא פוסק הלכה כמותו, יש לומר שרבי יוסי בן המשולם סבר לה** [סבור] **כדעת רב, שדבר שאין מתכוון אסור. ומקשים: והאם סבר** [סבור] **רבי יוסי בן המשולם שדבר שאין מתכוון אסור? והתניא** [והרי שנויה ברייתא]: **פרה אדומה, ששתי שערות שחורות לגמרי פוסלות בה, שהיו לה שתי שערות שעיקרן (חלקן התחתון, הקרוב לעור) מאדים, אדום, ואולם ראשן משחיר, רבי יוסי בן המשולם אומר: גוזז במספרים את ראשן השחור, ואז נמצאת הפרה כולה אדומה, ואינו חושש משום איסור גיזה בקדשים, משום שאינו מתכוון לגזוז את הפרה, אלא להכשירה! אלא גוזזים.**

א ומדייקים: ומכיון שרב סבר [סבור] **כרבי יוסי בן המשולם, שהוא פוסק הלכה כמותו, יש לומר שרבי יוסי בן המשולם סבר לה** [סבור] **כדעת רב, שדבר שאין מתכוון אסור. ומקשים: והאם סבר** [סבור] **רבי יוסי בן המשולם שדבר שאין מתכוון אסור? והתניא** [והרי שנויה ברייתא]: **פרה אדומה, ששתי שערות שחורות לגמרי פוסלות בה, שהיו לה שתי שערות שעיקרן (חלקן התחתון, הקרוב לעור) מאדים, אדום, ואולם ראשן משחיר, רבי יוסי בן המשולם אומר: גוזז במספרים את ראשן השחור, ואז נמצאת הפרה כולה אדומה, ואינו חושש משום איסור גיזה בקדשים, משום שאינו מתכוון לגזוז את הפרה, אלא להכשירה! אלא גוזזים.**

מדרב סבר לה כרבי יוסי בן המשולם רבי יוסי סבר לה כרב – דאמר: דבר שאין מתכוון אסור. שאם היה סובר דבר שאין מתכוון מותר – מנא ליה לרב שיהא הלכה כמותו משום דתולש לאו היינו כגוזז? דילמא כי שרי רבי יוסי משום דבר שאין מתכוון מותר, ותולש היינו גוזז! אלא קים ליה לרב (משום) דאית ליה לרבי יוסי דבר שאין מתכוון אסור.

עיקרן משחיר וראשן מאדים – כך היה כתוב בספרים. ויש לפרש דנקט ראשן מאדים לרבותא, אף על גב שכולה אדומה מבחוץ – טעונה גזיזה. ובקונטרס גריס איפכא מתוך תוספתא דפרה.

גוזז במספרים ואינו חושש – כלומר, אפילו יגזוז משאר השערות בלא מתכוין. אף אלו עצמו יגזוז יותר מן הצורך, לגירסת הקונטרס "ראשן משחיר". והיה מדקדק

עיונים

וביום טוב היינו טעמא וכו' שכשם שהותר הדבר בבכור, משום שאין תולש בכלל גוזז – כך הותר הדבר ביום טוב, משום שאין זה בכלל עוקר דבר מגידולו. ופירוש המדויק של דבר זה תלוי במחלוקת העקרונות בפירוש הסוגיה (ראה בעמוד הקודם), שלפי הפירוש האחד (שלפיו כנראה פסק הרמב"ם), הותר לתלוש במתכוון את שער הבכור, וכנגדו ביום טוב מותר לתלוש במתכוון את שער הבהמה לצורך שחיטה. ואילו לדעת התוס', למרות שתולש אינו בכלל גוזז – לא הותר לתלוש את שער הבכור במתכוון, אלא רק לפנותו לכאן ולכאן, גם אם ייתלש שיער על ידי כך. וכנגדו ביום טוב – לא הותר לעשות כן אלא אם בתוך כדי הזזת השיער היה תולשו. ופירוש התוס' מתאים יותר למה שמצאנו בדרך כלל לגבי מלאכות שבת, שלא הותרה לכתחילה מלאכה הנעשית כלאחר יד (אלא במקרה שהדבר נעשה בלא מתכוון, שהוא "תרי דרבנן"). אבל הרמב"ם סבור כי כאן הותר הדבר משום המצוה שיש בשחיטה לצורך יום טוב, שלא גזר בזה החכמים.

דהוה ליה עוקר דבר מגידולו כלאחר יד שמן התורה לא נאסרה אלא המלאכה כשהיא נעשית כדרכה, אבל אם היא נעשית בשנוי, וכגון שמוציא חפץ לרשות הרבים כשהוא מניח אותו בגב ידו – אין זה בכלל מלאכת שבת. **ותולש לאו היינו גוזז** כך נראית מסקנת הסוגיה כאן, וכדעת רב. ובירושלמי (שבת פ"ז ה"ב) נחלקו בכך ר' יוחנן וריש לקיש, שלדעת ר' יוחנן התולש מן המוקדשים חייב, ולדעת ריש לקיש פטור. וראה ב"אורח ההלכה". **ותולש לאו היינו גוזז והתניא וכו'** רש"י פירש כי הקושיה היא על ההסבר לפסוקו של רב לענין בכור, שתולש אינו גוזז. וראה בתוס' שתמהו מה מקום לקושיה זו, שהרי דווקא לגבי הלכות שבת נחשבת תלישת כחולדה של גוזז, משום שהוא עוקר דבר מגידולו. אבל לענין גיזה קדשים – הרי לא נאסרה אלא גיזה, ולא עקירת דבר מגידולו! והציעו לפרש כי הקושיה היא על מה שנאמר לגבי הלכות שבת, שתולש הוא עוקר דבר מגידולו כלאחר יד. ויש שהציע לפרש את הקושיה כך: והרי גם אם תולש אינו עובר על כך משום עוקר דבר מגידולו, שהרי עשה זאת כלאחר יד, מכל מקום הרי זה תולדה של גוזז! (מרומי שדה).

גוזז במספרים ואינו חושש רש"י פירש (וכן רבינו גרשום, וכן הרמב"ם, ראה ב"אורח ההלכה"): ואינו חושש לאיסור גיזה בקדשים, משום שאינו מתכוון לגזוז את הפרה, אלא להכשירה. ובתוס' נתקשו בפירוש זה, שהרי "אינו מתכוון" בכל מקום משמעו – שאינו מתכוון לעשות את הפעולה האסורה שהוא עושה. ואילו כאן, גם אם מטרת הפעולה אינה שער הפרה, מכל מקום

מותר – משום שטעמא שאין מתכוין הוא. מסוכריא דנוייתא – צרז"ל של חבית, שכורכין סביבותיה נעורת ומטלניות כדי שמסתום הנקב יפה. אסור להדוקיה – צמח המצית צמח, משום סמיטה. ואף על גב דאינו מתכוין לשום סמיטה אסור, אפילו לרבי שמעון דלמר נמסכת שבת (מ"א, ב): **דבר שאין מתכוין מותר. ולא ימות – וכיון דמהדק לה – לא אפשר לה צלל** סמיטה. אצל לפנות את השער – אפשר צלל חלישה. הלכה כרבי יהודה – אלמא סבירא ליה לרב: **דבר שאין מתכוין אסור! בלא גברי** – צלל רב חייל ורב חנן. ותולש לאו היינו גוזז – להכי אמר רב הלכה כרבי יוסי צנכור. כלאחר יד – דאין דרך לתלוש זמר, אלא לגזוז. התולש את הכנף – שחולש נוטה גדולה מן כנף העוף. והקוטמו – לאחר שחולש קטט לזשו. והמורטו – שמחליקה מן הצדדיו ומורט מן הקנה השער. גוזז ומחתך וממחק – מארבעים אבות מלאכות נמסכת שבת (ע"ג, ה). ממחק=מחליק. דהיינו אורחיה – שדך נוטה עוף לתלוש ולא לגזוז. מדרב סבירא ליה כדרכי יוסי – לגבי צנור, דחולש לאו היינו גוזז. רבי יוסי נמי סבר לה כרב – דדבר שאין מתכוין אסור. הכי גרסינן: **עיקרן מאדים וראשן משחיר** (פרק ה). גוזז – את הרלש שמשחיר נמספריס, ומשייר מן המאדים ואילו, ואינו חושש משום גיזה בקדשים. אלמא, משום דאין מתכוין לשום גיזה אלא לתקן – שרי. שמי שערות שכולן שחורות פוסלות צפרה לגמרי, אצל עיקרן מאדים וראשן משחיר – אפשר נתקנה.

תוספות

מסוכריא דנוייתא – פירשנו בפרק קמא דכתובות (ו,א) דבור המתחיל "האיי" (ובסוף "יכל כתבי") ["שמונה שרצים"] (שבת ק"א, דבור המתחיל "האיי").

דהוה ליה עוקר דבר מגידולו כלאחר יד – אין ללמוד מכאן שיחא מותר לתלוש נוצה מצואר של עוף כדי לשחוט ביום טוב, דהא לעיל פריש דהא דשרי הכא – משום שאין מתכוין. וללשון נמי שפירש דאפילו במתכוין – בנוצה לא הוי כלאחר יד, כדקתני בסמוך בתולש את העוף. ואף על גב דאין צריך כאן נוצה, והוי מלאכה שאינה צריכה לגופה – אין ללמוד מלאכה שאינה צריכה לגופה מכלאחר יד.

ואמר ריש לקיש חייב משום גוזז – תימה: מה הוא מקשה? אף על גב דלענין בכור לא מחייב ביה משום "לא תגזז", לענין שבת יש לחייב משום תולדה דגוזז, ככל עוקר דבר מגידולו בבעלי חיים. כמו חולין (ע"ג, א): **השיט יזו למעי בהמה וידלדל עובר שבמיעה, לענין שבת [חייב], ובמקדשין לא מחייב משום גוזז. וכן קיטוף חייב בשבת משום תולדה דקוצר, וכן תולש מן המחובר, אף על גב דקיטוף לענין קצירה קודם לעומר לא מחייב (ספחים י"א, א), ולענין לקט בפרק "ראשית הגז" (חולין ק"ז, א). ואי הוה מפרשינן הכא דפריך אהא דאמינן דתולש חשוב כלאחר יד – הוה ניחא, דמייית ראייה מהכא דלא כלאחר יד. ואין הלשון משמע כן, מדקאמר: ותולש לאו היינו גוזז? והא תניא התולש את העוף כו! משמע דפריך אהא דאמרן דתולש לאו היינו גוזז.**

מדרב סבר לה כרבי יוסי בן המשולם רבי יוסי סבר לה כרב – דאמר: דבר שאין מתכוון אסור. שאם היה סובר דבר שאין מתכוון מותר – מנא ליה לרב שיהא הלכה כמותו משום דתולש לאו היינו כגוזז? דילמא כי שרי רבי יוסי משום דבר שאין מתכוון מותר, ותולש היינו גוזז! אלא קים ליה לרב (משום) דאית ליה לרבי יוסי דבר שאין מתכוון אסור.

עיקרן משחיר וראשן מאדים – כך היה כתוב בספרים. ויש לפרש דנקט ראשן מאדים לרבותא, אף על גב שכולה אדומה מבחוץ – טעונה גזיזה. ובקונטרס גריס איפכא מתוך תוספתא דפרה.

גוזז במספרים ואינו חושש – כלומר, אפילו יגזוז משאר השערות בלא מתכוין. אף אלו עצמו יגזוז יותר מן הצורך, לגירסת הקונטרס "ראשן משחיר". והיה מדקדק

דאי כוונתו לגזוז. והם פירשו כי גזיזות אותן שתי שערות כשלעצמה אינה אסורה לדעת ר' יוסי בן המשולם, אלא שהיה מקום לכאורה לחשוש שמא יבוא בתוך כך לגזוז גם שערות אחרות, ובוה אמר ר' יוסי שאינו חושש לכך.

אורח ההלכה

מסוכריא דנוייתא וכו' דברים המותרים לעשותם בשבת ובשעת עשייתם אפשר שתיעשה בגללם מלאכה ואפשר שלא תיעשה, אם לא נתכוון לאותה מלאכה – הרי זה מותר. כר' שמעון. עשה מעשה ונעשית בגללו מלאכה שדאי תיעשה בשביל אותו מעשה, אף על פי שלא נתכוון לה – חייב, שהדבר ידוע שאי אפשר שלא תיעשה אותה מלאכה. חבית שפקקו את הנקב שבדופנה בפקק של פשתן, יש מי שמתיר להסירו ולהחזירו בשבת, אף על פי שאי אפשר שלא יסחוט, שכיון שאינו נהנה בסחיטה זו הרי זה "פסיק רישא דלא ניחא ליה", ומותר (הערוך). וחלקו עליו, ואמרו שאף על פי שלא ניחא ליה, כיון שהוא "פסיק רישא" – אסור. והעולם נהניגם היתר בדבר, ויש ללמד עליהם זכות. וטוב להנהיגם שלא יתא כלו תחת החבית בשעה שפוקקים את הנקב, כדי לקבל את היין, מפני שאז הוא נהנה מן הסחיטה. (רמב"ם ספר זמנים הלכות שבת פ"א ה"ה – ו. שו"ע א"ח שכ, יח. שלו, א).

ותולש לאו היינו כגוזז כל קדש מזהב אסורים בגיזה, אבל תולש אינו כגוזז. כרב וכמסקנת הגמרא. (רמב"ם ספר עבודה הלכות מעילה פ"א ה"ז).

התולש את הכנף וכו' התולש כנף מן העוף בשבת – הרי זה תולדת גוזז. הקוטם את הכנף – הרי זה תולדת מחתך. המורט נוצה מן הכנף – הרי זה תולדת מוחק, וחייב חטאת על כל אחת מהן. כברייתא וכהסבור של ריש לקיש. (רמב"ם ספר זמנים הלכות שבת פ"ט ה"ו. שם פ"א ה"ז).

שאני כנף דהיינו אורחיה השוחט עוף ביום טוב – לא ימרט את הנוצה כדי לעשות מקום לסכין. מפני שהוא דרכו, ונמצא תולש ביום טוב. כמסקנת הגמרא. (רמב"ם שם הלכות י"ט פ"ג ה"ג. שו"ע א"ח תצה, יג).

עיקרן מאדים וראשן משחיר היו בפרה אדומה שתי שערות שעיקרן מאדים וראשן משחיר – גוזז במספרים את ראשן המשחיר, ואינו חושש משום גיזה בקדשים, מפני שאין כוונתו לגזוז. כר' יוסי בן המשולם. ובתירוחן האחרון, שהוא אינו סבור כרב. (רמב"ם ספר טהרה הלכות פרה אדומה פ"א ה"ג).

דלאו בת גזיה — שאין לפרות זמך, הלכן לא אסירא בגזיה. לא תעבוד ולא תגזו — ו"ו מוסף על ענין לרשון, וילמדו שיהיה זה מוסר. דקדשי בודק הבית היא — (ויש לה) דהא אינה קריעה למוצת, הלכן מותרת בגזיה. דלא שכיחא — ומילתא דלא שכיחא לא גזרו רבנן. דמיה יקריים — ואין דמיה כל כך מזומנים למללה עליהן. לקופיין — לזוך הקופיין. לכתחלה קאמר — והאי "וכן" — אמונא קאי, דכי היכי דמותר למלוש לזוך השמיטה, דהא פשיטא לך דישא לכתחלה קאמר — הכי נמי ללאות מקום המוס. או דיעבד קאמר, והאי "וכן" — "לא יזינו" קאי, והכי קאמר: וכן מי שטלם את השער לראות את מקום המוס, נמי לא יזינו ממקומו. המסובך באוזן — וזאזון היה מוס. דשחיטתו מוכחת עליו — דלא לזניה חיונין. אלא לאו אתולש — ולכתחלה קאמר.

משנה מתיר — את הנמר שהגאה לכהן.

תוספות

דקסבר דבר שאין מתכוין מותר. ובקונטרס פירש דדייק מהא דשרי משום דאין מתכוין לשום גזיה, אלא לתקן. דאין זה כשאר לשון "אין מתכוין" בעלמא, דכיון דבכוונה גזו במספרים. ויש ליישב לפירוש הקונטרס דהכי פריך: וסבר רבי יוסי בן המשולם דבר שאין מתכוין אסור, ושרי מטעם דתולש לאו היינו גזו? הא אשכחן גבי פרה, דאפילו במספרים דהוי גזו — משום דעושה כדי להכשיר הפרה שרי. גבי בכור נמי הוה ליה למישרי בכל ענין, כיון דעושה לצורך תיקון שחיטה, דאין זה חשוב גזו? ומיהו, אין פירוש זה נראה כלל, דבכל ענין יכול להקשות, בין הוי טעמיה משום דבר שאין מתכוין מותר, בין הוי טעמיה משום דתולש לאו היינו גזו.

שער בכור בעל מוס שנשר כו' — כולה הך שמעתא מוכחא דגזית פסולי המוקדשין שרי מדאורייתא. ואפילו רבנן דאסרי, מפרש בגמרא — גזירה דלמא אתי לאשהויה. והא דדרשנין לעיל (ו,ב): "ותבחי" ולא גזיה — היינו "ותבחי" ולא תגזו. ותימה לרב: דאמרין בפרק שני דחולין (לו,ב) גבי "על הארץ תשפכו כמים": ההוא למשרי דמן של פסולי המוקדשים הוא דאתא. דסלקא דעתך: הואיל ואסירי בגזיה ועבודה — דמן נמי ליבעי קבורה, קא משמע לך. והיכי תיסק אדעתין לאסור דמן [בהנאה] משום דאסירי בגזיה ועבודה? הא אפילו הגיהה עצמה מותרת! וכי תימא: הא דשרי מדאורייתא — היינו בנשר, אבל גזו דמתכוין — אסור! חדא, דמתכוין דדס כנשר גזיה. ועוד, אפילו

דלאו בת גזיה — שאין לפרות זמך, הלכן לא אסירא בגזיה. לא תעבוד ולא תגזו — ו"ו מוסף על ענין לרשון, וילמדו שיהיה זה מוסר. דקדשי בודק הבית היא — (ויש לה) דהא אינה קריעה למוצת, הלכן מותרת בגזיה. דלא שכיחא — ומילתא דלא שכיחא לא גזרו רבנן. דמיה יקריים — ואין דמיה כל כך מזומנים למללה עליהן. לקופיין — לזוך הקופיין. לכתחלה קאמר — והאי "וכן" — אמונא קאי, דכי היכי דמותר למלוש לזוך השמיטה, דהא פשיטא לך דישא לכתחלה קאמר — הכי נמי ללאות מקום המוס. או דיעבד קאמר, והאי "וכן" — "לא יזינו" קאי, והכי קאמר: וכן מי שטלם את השער לראות את מקום המוס, נמי לא יזינו ממקומו. המסובך באוזן — וזאזון היה מוס. דשחיטתו מוכחת עליו — דלא לזניה חיונין. אלא לאו אתולש — ולכתחלה קאמר.

משנה מתיר — את הנמר שהגאה לכהן.

ג "וכן תולש את השער לראות מוס". איבעיא להו: לכתחלה או דיעבד? אמר רבי ירמיה, תא שמע: צמר המסובך באוזן, רבי יוסי בן המשולם אומר: תולשו ומראה את מומו. שמע מינה לכתחלה, שמע מינה. אמר רב מרי, אף אגן נמי תנינא: וכן התולש את השער לראות מקום מוס; מאי "וכן"? אילימא שלא יזינו את מקומו; השתא, ומה שוחט, דשחיטתו מוכחת עליו — לא יזינו, לראות מקום מוס מיבעיא? אלא לאו אתולש. שמע מינה לכתחלה, שמע מינה.

ד משנה שער בכור בעל מוס ששנשר והניחו בחלון, ואחר כך שחטו — עקביא בן מהללאל מתיר,

ועבודה? הא אפילו הגיהה עצמה מותרת! וכי תימא: הא דשרי מדאורייתא — היינו בנשר, אבל גזו דמתכוין — אסור! חדא, דמתכוין דדס כנשר גזיה. ועוד, אפילו

אשי אמר ריש לקיש: לא שנו אלא שתולש ביד, אבל בכלי — אסור. ומקשים: והקתני [והרי הוא שונה] במשנה: עושה מקום בקופיין מיכן ומיכן, ותולש את השער. משמע שאפשר לעשות זאת בקופיין, שהוא כלי! ומשיבים, תני [שנה]: "לקופיין", שאינו עושה מקום בקופיין, אלא עושה מקום בידו כדי שיוכל לשחוט בקופיין.

ג שנינו במשנה: וכן תולש את השער לראות מוס. איבעיא להו [נשאלה להם] שאלה ללומדים: האם הכוונה היא שמותר לעשות זאת לכתחלה כדי לראות את מקום המוס, כפי שהותר הדבר לצורך שחיטה, או רק בדיעבד, שאם עשה כן — לא יזינו ממקומו? אמר רבי ירמיה, תא שמע [בוא ושמע] פתרון לדבר ממה שהנינו כבר: צמר המסובך באוזן, המכסה את אוזן הבכור, ויש שצריך להראותו לחכם, רבי יוסי בן המשולם אומר: תולשו את הצמר, ומראה לחכם את מומו. שמע מינה [למד מכהן]. שמע מינה [למד מכהן]. אמר רב מרי: אף אגן נמי תנינא [אף אנו גם כן שנינו] דבר זה במשנתנו: וכן התולש את השער לראות מקום מוס. מאי [מה] לשון "וכן"? לאיוו מן ההלכות שנאמרו בתחילה היא מתייחסת? אילימא [אם תאמר] לענין שלא יזינו את השער שנתלש ממקומו — לשם מה הוצרך לומר דבר זה? השתא [נכשיר]. הרי ומה במקרה ששוחט את הבכור, ששחיטתו מוכחת [מוכיחה] עליו שלא היתה כוונתו לגזיה, אמר ר' יוסי בן המשולם שלא יזינו, כדי שלא יראה הדבר כגזיה בקדשים, האם כאשר תולש את הצמר רק כדי לראות מקום המוס, ואין מעשה המוכיח שאינו גזו, מיבעיא [יצרכה] לומר שלא יזינו? אלא לאו [האם לא] לענין התולש מתייחסת ההשוואה? שמע מינה [למד מכהן]. איפוא, שמה שנאמר "וכן התולש" לכתחלה נאמר. אכן שמע מינה [למד מכהן] שכן הוא.

ד משנה שער של בכור בעל מוס שנשר מאליה והניחו בחלון, ואחר כך שחטו, והרי צמרו מותר לאחר מיתה, מה דינו של הצמר שנשר בחייו? עקביא בן מהללאל מתיר את השימוש בו,

ומשיבים: שאני [שונה] פרה אדומה, שהתיר ר' יוסי בן המשולם לגזוה, משום שפרה בכלל לאו [אינה] בת גזיה היא, שהרי אין לה צמר, ולא חל עליה איסור גזיות קדשים. ומקשים: וכי אין איסור גזיה בפרה? והתניא [והרי שנויה ברייתא]: נאמר "לא תעבד בכור שורך ולא תגזו בכור צאנך" (דברים טו, יט), ומעירים: אין לי אלא שור שהוא אסור בעבודה, וצאן שאסור בגזיה, מניין ליתן את האמור של זה בזה, ואת האמור של זה בזה, שגם שור וגם צאן אסורים בין בגזיה ובין בעבודה? תלמוד לומר: "לא תעבד... ולא תגזו", ברי החיבור. הרי שגם בשור (ופרה) יש איסור גזיה! אלא צריך לומר טעם אחר: שאני [שונה] פרה אדומה, שהתיר ר' יוסי בן המשולם לגזוה את שערותיה, מפני שבכלל קדשי בודק הבית היא, שהיא מנכסי המקדש, אבל אינה קריבה על המזבח. ולא נאסרה גזיה ועבודה אלא בקדשי מזבח, כעין בכור, שנאמר בו איסור זה. ומקשים, והאמר [והרי אמר] רבי אלעזר: קדשי בודק הבית אסורין בגזיה ועבודה! ומשיבים: איסור זה הוא רק מדרבנן [מדברי חכמים] ולא מן התורה. ומקשים: והאיכא איסורא דרבנן [והרי על כל פנים יש בכך איסור מדברי סופרים], וכיצד אומר ר' יוסי שגזוה ואינו חושש! ומתרצים: אלא שאני [שונה] פרה אדומה, דלא שכיחא [שאינה מצויה], ולכן התיר בה ר' יוסי בן המשולם את הדבר, ושואלים: מדוע להיזקק להיתר זה? וליחלה [ושחלה] אותה? כנגד מעות בשויה, ולפקה [ויוציא אותה] לחולין, וליגזה [ואי יגזו אותה], והדר ליקדשה [ולאחר מכן יחזור ויקדשה]. ומשיבים: דמיה של פרה אדומה יקריין, ואין מעות מזומנים לפותה בהם. ומקשים: וליעבד לה [ושעשה לה] כמו שאמר שמואל, שאמר שמואל: הקדש שהוא שוה אפילו מנה (מאה דינר) שחיללו על שוה פרוטה — מחולל, יצא לחולין! ומשיבים: אימור [אמור] שאמר שמואל דבר זה במקרה שחיללו, בדיעבד, אבל לכתחלה מי [האם] אמר שמתיר? עד כאן הסברנו, כיצד מתיר ר' יוסי בן המשולם לגזוה שיער שחור של פרה אדומה, לפי ההנחה שהוא סבור כרב, שדבר שאין מתכוין אסור. ומוסיפים: איבעיא אימא [אם תוצה אמור] הסבר שונה: רב אמנם סבר לה [סבור] כרבי יוסי בן המשולם, שתולש אינו נחשב גזו, ואולם רבי יוסי בן המשולם לא

גרסות

אלא שאני יש בכת"י: שאני וכן הגיה הבית, וראה עיונים.

איבעיא אימא בשי"מ: איבעיא אימא כי אתרבי שור לגזיה זבנו הוא דאתרבי. אי בעית אימא ובעין זה יש בכת"י וברבינו גרשום.

אמר רב אשי אמר ריש לקיש ברוב כת"י: אמר רב אשי אמר ריש לקיש. וכן תולש את השער יש בכת"י וכן בשי"מ: וכן התולש את השער וראה בעינים.

או בדיעבד יש כת"י שנוסף בו: לכתחילה והתולש או דיעבד אלא יזינו ובעין זה בשי"מ.

אילימא שלא יזינו את מקומו יש בכת"י: אילימא שלא יזינו ממקומו ובכת"י ועוד: אילימא דיעבד.

מוכחת — מוס יש בכת"י: מוכחת עליו אמרתי לא יזינו בכת"י ועוד: מוכחת דלא לגזיה אימור דיעבד אין לכתחילה לא.

סבר לה [אינו סבור] כרב, אלא לדעתו דבר שאינו מתכוין מותר, ולכן הוא מתיר לגזוה פרה אדומה — מפני שאינו מתכוין לגזוה.

ב שנינו במשנה: ותולש את השער ובלבד שלא יזינו ממקומו. אמר רב ומקשים: והקתני [והרי הוא שונה] במשנה: עושה מקום בקופיין מיכן ומיכן, ותולש את השער. משמע שאפשר לעשות זאת בקופיין, שהוא כלי! ומשיבים, תני [שנה]: "לקופיין", שאינו עושה מקום בקופיין, אלא עושה מקום בידו כדי שיוכל לשחוט בקופיין.

ג שנינו במשנה: וכן תולש את השער לראות מוס. איבעיא להו [נשאלה להם] שאלה ללומדים: האם הכוונה היא שמותר לעשות זאת לכתחלה כדי לראות את מקום המוס, כפי שהותר הדבר לצורך שחיטה, או רק בדיעבד, שאם עשה כן — לא יזינו ממקומו? אמר רבי ירמיה, תא שמע [בוא ושמע] פתרון לדבר ממה שהנינו כבר: צמר המסובך באוזן, המכסה את אוזן הבכור, ויש שצריך להראותו לחכם, רבי יוסי בן המשולם אומר: תולשו את הצמר, ומראה לחכם את מומו. שמע מינה [למד מכהן]. שמע מינה [למד מכהן]. אמר רב מרי: אף אגן נמי תנינא [אף אנו גם כן שנינו] דבר זה במשנתנו: וכן התולש את השער לראות מקום מוס. מאי [מה] לשון "וכן"? לאיוו מן ההלכות שנאמרו בתחילה היא מתייחסת? אילימא [אם תאמר] לענין שלא יזינו את השער שנתלש ממקומו — לשם מה הוצרך לומר דבר זה? השתא [נכשיר]. הרי ומה במקרה ששוחט את הבכור, ששחיטתו מוכחת [מוכיחה] עליו שלא היתה כוונתו לגזיה, אמר ר' יוסי בן המשולם שלא יזינו, כדי שלא יראה הדבר כגזיה בקדשים, האם כאשר תולש את הצמר רק כדי לראות מקום המוס, ואין מעשה המוכיח שאינו גזו, מיבעיא [יצרכה] לומר שלא יזינו? אלא לאו [האם לא] לענין התולש מתייחסת ההשוואה? שמע מינה [למד מכהן]. איפוא, שמה שנאמר "וכן התולש" לכתחלה נאמר. אכן שמע מינה [למד מכהן] שכן הוא.

ד משנה שער של בכור בעל מוס שנשר מאליה והניחו בחלון, ואחר כך שחטו, והרי צמרו מותר לאחר מיתה, מה דינו של הצמר שנשר בחייו? עקביא בן מהללאל מתיר את השימוש בו,

— הותר גם הצמר שעל גופו (ראה לעיל טו,א). ומצד אחר, אם לא נשחט הקרבן, אלא מת — לא הותר גופו כלל בהנאה, אלא טעון קבורה, וגם צמרו ששעליו אסור בהנאה מן התורה. והדיון במשנה זו ובגמרא שעליה, עוסק בידינו של צמר שנשר מחיים; האם כשנשחט הותר גופו — התיירוהו חכמים יחד עם הצמר שעל גופו של הבכור. ולצד האחר — האם במקרה שמת הבכור, והצמר שעליו אסור בהנאה, מותר הצמר שנשר מחיים. ומפשטות סוגיה זו נראה כי מן התורה מותר צמרו של הבכור שנשר, ואף בחייו, ורק חכמים אסרוהו. ומה שנחלקו במשנה הוא האם איסורו עומד בעינו לאחר מותו (תוס'). אבל יש שהבינו כי גם מדין תורה אסור צמר בחייו (רבינו גרשום. וראה מהרי"ט אלגאזי).

אזרה ההלכה

ליתן את האמור של זה בזה כל קדשי מזבח אסורים בגזיה ועבודה, שנאמר "לא תעבוד בכור שורך ולא תגזו בכור צאנך", והגזוה את השור או העובד בצאן לוקה מן התורה. (רמב"ם ספר עבודה הלכות מעילה פ"א ה"ז).

קדשי בודק הבית אסורים בגזיה ועבודה מדברי סופרים, אבל מן התורה אינם אסורים. כסוגייתנו (רי"י קורקוס). לפיכך, הגזוה אותם או העובד בהם אינו לוקה מלקות ארבעים, אבל מלקים אותו מכת מדרות. (רמב"ם שם ה"ב).

אבל בכלי אסור כשכאב לשחוט את הבכור או לראות מומו — מותר לתולש את הצמר כדי לעשות מקום לצורך השחיטה. ודוקא ביד, אבל לא בכלי, כדי שלא יהיה נראה בגזו. כריש לקיש. (שריע יריד שח, ג).

לכתחילה או דיעבד מותר לתולש את השיער מהקדשים לכתחילה כדי להראות את המוס למומחה. כמסקנת הגמרא. (רמב"ם ספר עבודה הלכות מעילה פ"א ה"ז. שריע יריד שח, ג).

מסורת הש"ס

ז. חולין קלו, א. וראה ספרי דברים טו, יט. ילק"ש תורה תתק.

ח. יומא מב, א. שבועות יא, ב. זבחים יד, ב. סח, ב. מנחות ו, ב. וראה ירושלמי יומא פ"ג ה"ו.

ט. חולין קלה, א. לעיל יג, ב.

י. קדושין יא, ב. בי"מ נו, א. בבורות נ, ב. עיין ערכין כט, א. תמורה כז, ב. מעילה יד, ב. ילק"ש תורה תרסה.

יא. ראה בי"מ שם. ערכין שם. תמורה שם. מעילה שם. יב. עדויות פ"ה מ"ו. בבורות כז, א.

דקסבר דבר שאין מתכוין מותר. ובקונטרס פירש דדייק מהא דשרי משום דאין מתכוין לשום גזיה, אלא לתקן. דאין זה כשאר לשון "אין מתכוין" בעלמא, דכיון דבכוונה גזו במספרים. ויש ליישב לפירוש הקונטרס דהכי פריך: וסבר רבי יוסי בן המשולם דבר שאין מתכוין אסור, ושרי מטעם דתולש לאו היינו גזו? הא אשכחן גבי פרה, דאפילו במספרים דהוי גזו — משום דעושה כדי להכשיר הפרה שרי. גבי בכור נמי הוה ליה למישרי בכל ענין, כיון דעושה לצורך תיקון שחיטה, דאין זה חשוב גזו? ומיהו, אין פירוש זה נראה כלל, דבכל ענין יכול להקשות, בין הוי טעמיה משום דבר שאין מתכוין מותר, בין הוי טעמיה משום דתולש לאו היינו גזו.

שער בכור בעל מוס שנשר כו' — כולה הך שמעתא מוכחא דגזית פסולי המוקדשין שרי מדאורייתא. ואפילו רבנן דאסרי, מפרש בגמרא — גזירה דלמא אתי לאשהויה. והא דדרשנין לעיל (ו,ב): "ותבחי" ולא גזיה — היינו "ותבחי" ולא תגזו. ותימה לרב: דאמרין בפרק שני דחולין (לו,ב) גבי "על הארץ תשפכו כמים": ההוא למשרי דמן של פסולי המוקדשים הוא דאתא. דסלקא דעתך: הואיל ואסירי בגזיה ועבודה — דמן נמי ליבעי קבורה, קא משמע לך. והיכי תיסק אדעתין לאסור דמן [בהנאה] משום דאסירי בגזיה ועבודה? הא אפילו הגיהה עצמה מותרת! וכי תימא: הא דשרי מדאורייתא — היינו בנשר, אבל גזו דמתכוין — אסור! חדא, דמתכוין דדס כנשר גזיה. ועוד, אפילו

אשי אמר ריש לקיש: לא שנו אלא שתולש ביד, אבל בכלי — אסור. ומקשים: והקתני [והרי הוא שונה] במשנה: עושה מקום בקופיין מיכן ומיכן, ותולש את השער. משמע שאפשר לעשות זאת בקופיין, שהוא כלי! ומשיבים, תני [שנה]: "לקופיין", שאינו עושה מקום בקופיין, אלא עושה מקום בידו כדי שיוכל לשחוט בקופיין.

ג שנינו במשנה: וכן תולש את השער לראות מוס. איבעיא להו [נשאלה להם] שאלה ללומדים: האם הכוונה היא שמותר לעשות זאת לכתחלה כדי לראות את מקום המוס, כפי שהותר הדבר לצורך שחיטה, או רק בדיעבד, שאם עשה כן — לא יזינו ממקומו? אמר רבי ירמיה, תא שמע [בוא ושמע] פתרון לדבר ממה שהנינו כבר: צמר המסובך באוזן, המכסה את אוזן הבכור, ויש שצריך להראותו לחכם, רבי יוסי בן המשולם אומר: תולשו את הצמר, ומראה לחכם את מומו. שמע מינה [למד מכהן]. שמע מינה [למד מכהן]. אמר רב מרי: אף אגן נמי תנינא [אף אנו גם כן שנינו] דבר זה במשנתנו: וכן התולש את השער לראות מקום מוס. מאי [מה] לשון "וכן"? לאיוו מן ההלכות שנאמרו בתחילה היא מתייחסת? אילימא [אם תאמר] לענין שלא יזינו את השער שנתלש ממקומו — לשם מה הוצרך לומר דבר זה? השתא [נכשיר]. הרי ומה במקרה ששוחט את הבכור, ששחיטתו מוכחת [מוכיחה] עליו שלא היתה כוונתו לגזיה, אמר ר' יוסי בן המשולם שלא יזינו, כדי שלא יראה הדבר כגזיה בקדשים, האם כאשר תולש את הצמר רק כדי לראות מקום המוס, ואין מעשה המוכיח שאינו גזו, מיבעיא [יצרכה] לומר שלא יזינו? אלא לאו [האם לא] לענין התולש מתייחסת ההשוואה? שמע מינה [למד מכהן]. איפוא, שמה שנאמר "וכן התולש" לכתחלה נאמר. אכן שמע מינה [למד מכהן] שכן הוא.

ד משנה שער של בכור בעל מוס שנשר מאליה והניחו בחלון, ואחר כך שחטו, והרי צמרו מותר לאחר מיתה, מה דינו של הצמר שנשר בחייו? עקביא בן מהללאל מתיר את השימוש בו,

ועבודה? הא אפילו הגיהה עצמה מותרת! וכי תימא: הא דשרי מדאורייתא — היינו בנשר, אבל גזו דמתכוין — אסור! חדא, דמתכוין דדס כנשר גזיה. ועוד, אפילו

אשי אמר ריש לקיש: לא שנו אלא שתולש ביד, אבל בכלי — אסור. ומקשים: והקתני [והרי הוא שונה] במשנה: עושה מקום בקופיין מיכן ומיכן, ותולש את השער. משמע שאפשר לעשות זאת בקופיין, שהוא כלי! ומשיבים, תני [שנה]: "לקופיין", שאינו עושה מקום בקופיין, אלא עושה מקום בידו כדי שיוכל לשחוט בקופיין.

ג שנינו במשנה: וכן תולש את השער לראות מוס. איבעיא להו [נשאלה להם] שאלה ללומדים: האם הכוונה היא שמותר לעשות זאת לכתחלה כדי לראות את מקום המוס, כפי שהותר הדבר לצורך שחיטה, או רק בדיעבד, שאם עשה כן — לא יזינו ממקומו? אמר רבי ירמיה, תא שמע [בוא ושמע] פתרון לדבר ממה שהנינו כבר: צמר המסובך באוזן, המכסה את אוזן הבכור, ויש שצריך להראותו לחכם, רבי יוסי בן המשולם אומר: תולשו את הצמר, ומראה לחכם את מומו. שמע מינה [למד מכהן]. שמע מינה [למד מכהן]. אמר רב מרי: אף אגן נמי תנינא [אף אנו גם כן שנינו] דבר זה במשנתנו: וכן התולש את השער לראות מקום מוס. מאי [מה] לשון "וכן"? לאיוו מן ההלכות שנאמרו בתחילה היא מתייחסת? אילימא [אם תאמר] לענין שלא יזינו את השער שנתלש ממקומו — לשם מה הוצרך לומר דבר זה? השתא [נכשיר]. הרי ומה במקרה ששוחט את הבכור, ששחיטתו מוכחת [מוכיחה] עליו שלא היתה כוונתו לגזיה, אמר ר' יוסי בן המשולם שלא יזינו, כדי שלא יראה הדבר כגזיה בקדשים, האם כאשר תולש את הצמר רק כדי לראות מקום המוס, ואין מעשה המוכיח שאינו גזו, מיבעיא [יצרכה] לומר שלא יזינו? אלא לאו [האם לא] לענין התולש מתייחסת ההשוואה? שמע מינה [למד מכהן]. איפוא, שמה שנאמר "וכן התולש" לכתחלה נאמר. אכן שמע מינה [למד מכהן] שכן הוא.

ד משנה שער של בכור בעל מוס שנשר מאליה והניחו בחלון, ואחר כך שחטו, והרי צמרו מותר לאחר מיתה, מה דינו של הצמר שנשר בחייו? עקביא בן מהללאל מתיר את השימוש בו,

ועבודה? הא אפילו הגיהה עצמה מותרת! וכי תימא: הא דשרי מדאורייתא — היינו בנשר, אבל גזו דמתכוין — אסור! חדא, דמתכוין דדס כנשר גזיה. ועוד, אפילו

אשי אמר ריש לקיש: לא שנו אלא שתולש ביד, אבל בכלי — אסור. ומקשים: והקתני [והרי הוא שונה] במשנה: עושה מקום בקופיין מיכן ומיכן, ותולש את השער. משמע שאפשר לעשות זאת בקופיין, שהוא כלי! ומשיבים, תני [שנה]: "לקופיין", שאינו עושה מקום בקופיין, אלא עושה מקום בידו כדי שיוכל לשחוט בקופיין.

ג שנינו במשנה: וכן תולש את השער לראות מוס. איבעיא להו [נשאלה להם] שאלה ללומדים: האם הכוונה היא שמותר לעשות זאת לכתחלה כדי לראות את מקום המוס, כפי שהותר הדבר לצורך שחיטה, או רק בדיעבד, שאם עשה כן — לא יזינו ממקומו? אמר רבי ירמיה, תא שמע [בוא ושמע] פתרון לדבר ממה שהנינו כבר: צמר המסובך באוזן, המכסה את אוזן הבכור, ויש שצריך להראותו לחכם, רבי יוסי בן המשולם אומר: תולשו את הצמר, ומראה לחכם את מומו. שמע מינה [למד מכהן]. שמע מינה [למד מכהן]. אמר רב מרי: אף אגן נמי תנינא [אף אנו גם כן שנינו] דבר זה במשנתנו: וכן התולש את השער לראות מקום מוס. מאי [מה] לשון "וכן"? לאיוו מן ההלכות שנאמרו בתחילה היא מתייחסת? אילימא [אם תאמר] לענין שלא יזינו את השער שנתלש ממקומו — לשם מה הוצרך לומר דבר זה? השתא [נכשיר]. הרי ומה במקרה ששוחט את הבכור, ששחיטתו מוכחת [מוכיחה] עליו שלא היתה כוונתו לגזיה, אמר ר' יוסי בן המשולם שלא יזינו, כדי שלא יראה הדבר כגזיה בקדשים, האם כאשר תולש את הצמר רק כדי לראות מקום המוס, ואין מעשה המוכיח שאינו גזו, מיבעיא [יצרכה] לומר שלא יזינו? אלא לאו [האם לא] לענין התולש מתייחסת ההשוואה? שמע מינה [למד מכהן]. איפוא, שמה שנאמר "וכן התולש" לכתחלה נאמר. אכן שמע מינה [למד מכהן] שכן הוא.

ד משנה שער של בכור בעל מוס שנשר מאליה והניחו בחלון, ואחר כך שחטו, והרי צמרו מותר לאחר מיתה, מה דינו של הצמר שנשר בחייו? עקביא בן מהללאל מתיר את השימוש בו,

ועבודה? הא אפילו הגיהה עצמה מותרת! וכי תימא: הא דשרי מדאורייתא — היינו בנשר, אבל גזו דמתכוין — אסור! חדא, דמתכוין דדס כנשר גזיה. ועוד, אפילו

אשי אמר ריש לקיש: לא שנו אלא שתולש ביד, אבל בכלי — אסור. ומקשים: והקתני [והרי הוא שונה] במשנה: עושה מקום בקופיין מיכן ומיכן, ותולש את השער. משמע שאפשר לעשות זאת בקופיין, שהוא כלי! ומשיבים, תני [שנה]: "לקופיין", שאינו עושה מקום בקופיין, אלא עושה מקום בידו כדי שיוכל לשחוט בקופיין.

ג שנינו במשנה: וכן תולש את השער לראות מוס. איבעיא להו [נשאלה להם] שאלה ללומדים: האם הכוונה היא שמותר לעשות זאת לכתחלה כדי לראות את מקום המוס, כפי שהותר הדבר לצורך שחיטה, או רק בדיעבד, שאם עשה כן — לא יזינו ממקומו? אמר רבי ירמיה, תא שמע [בוא ושמע] פתרון לדבר ממה שהנינו כבר: צמר המסובך באוזן, המכסה את אוזן הבכור, ויש שצריך להראותו לחכם, רבי יוסי בן המשולם אומר: תולשו את הצמר, ומראה לחכם את מומו. שמע מינה [למד מכהן]. שמע מינה [למד מכהן]. אמר רב מרי: אף אגן נמי תנינא [אף אנו גם כן שנינו] דבר זה במשנתנו: וכן התולש את השער לראות מקום מוס. מאי [מה] לשון "וכן"? לאיוו מן ההלכות שנאמרו בתחילה היא מתייחסת? אילימא [אם תאמר] לענין שלא יזינו את השער שנתלש ממקומו — לשם מה הוצרך לומר דבר זה? השתא [נכשיר]. הרי ומה במקרה ששוחט את הבכור, ששחיטתו מוכחת [מוכיחה] עליו שלא היתה כוונתו לגזיה, אמר ר' יוסי בן המשולם שלא יזינו, כדי שלא יראה הדבר כגזיה בקדשים, האם כאשר תולש את הצמר רק כדי לראות מקום המוס, ואין מעשה המוכיח שאינו גזו, מיבעיא [יצרכה] לומר שלא יזינו? אלא לאו [האם לא] לענין התולש מתייחסת ההשוואה? שמע מינה [למד מכהן]. איפוא, שמה שנאמר "וכן התולש" לכתחלה נאמר. אכן שמע מינה [למד מכהן] שכן הוא.

ד משנה שער של בכור בעל מוס שנשר מאליה והניחו בחלון, ואחר כך שחטו, והרי צמרו מותר לאחר מיתה, מה דינו של הצמר שנשר בחייו? עקביא בן מהללאל מתיר את השימוש בו,

מסורת הש"ס
א. ראה בכורות כו,א.

גרסות

אלא שער במשניות וכן הגיה בש"מ, ובב"ח: אלא בשער בכור.

המדולדל במשניות וכן הגיה הבי"ח: המדובלל.

שנראה עם הגיזה... עם הגיזה במשניות ובב"ח: שנראה מן הגזה... מן הגזה.

מכלל ברוב כת"י ובדומה לכך בש"מ: אמר ר' יוסי לא בזה התיר עקביא בן מהלאל, מכלל ויש: אמר ר' יוסי לא בזה התיר עקביא בן מהלאל וחכמים אסורין, מכלל.

אלא בש"מ: אלא הכי קאמר.

לא גרינן ברוב כת"י: לא גרינן דילמא אתי לשהויי.

אסורין בכת"י: אסורין. יבקרין יבקר ברוב כת"י: יבקרין יבקר.

ולישקליה יש בכת"י וכעין זה בש"מ: לישקליה והנן לישקליה.

אמר רב נחמן יש בכת"י וכן הגיה הבי"ח: ואמר רב נחמן. נשחטו יש בכת"י: בשחטו וכן בש"מ, ויש: בששחטו.

אירשים

עקביא בן מהלאל
תנא בן הדור שלפני החורבן. היה מפורסם בחכמתו ובחסידינותו, ואף היה מועמד לראשות הסנהדרין. היו לו מסורות הלכה ייחודיות שקיבל מרבותיו בכמה נושאים, כולל הדין המופיע במשנתו, ובהם נחלק על החכמים. הוא סירב לחזור בו מדעתו, ובשל כך לא נתמנה לראש הסנהדרין, ויש אף דעה שנידוהו בשל כך (ראה עדויות סוף פרק ה).

עיונים

ואחר כך מת בזה עקביא בן מהלאל מתיר מן התורה, והדין במשנה עוסק בשאלה האם יש מקום לגזור איסור על שיער זה גם לאחר מיתה, ממשש שמא ישהה את הבכור לצורך זה (ראה בגמרא), ולדעתו של עקביא אין מקום לגזור כלל על השיער שנשר, בין במקרה שנשחט הבכור והותר השיער שעליו ובין אם מת. אבל לדעת רבינו גרשום (וכן נראה מדעת הר"ד), שער הבכור בחייו הריהו אסור מן התורה. ועל כך תמהו אחרונים: מדוע, אם כן, התיר עקביא את השיער שנשר במקרה שמת הבכור? והרי רק שחיטה מתירה את הבכור בהנאה, וכשמת לא הותר שער, והוא טעון קבורה, ואם כן אף השיער שנשר מחיים לא הותר מעולם! ויש שהציע כי בנקודה זו עצמה חלוק עקביא על חכמים, שהוא סבור ששער הבכור כלל אינו אסור מן התורה (ראשית בכורים).

גזרינן דילמא אתי לשהוייה ובתוך כך ייבשל באיסור גיזה ועבודה (רש"י). והרמב"ם פירש – שמא יעבור על מה שציוותה התורה לאוכלו בתוך שנתו, כפי שנאמר במשנה להלן (כו,ב): הבכור נאכל שנה בשנה, בין תם בין בעל מום, שנאמר: "לפני ה' אלקיך תאכלנו שנה בשנה" (דברים טו, ב).

לא התירו מומחה דברי הכל אסור שכיון שלא התירו מומחה – הרי הוא כבכור תם, שגזירותיו אסורות לאחר מיתה גם לדעת עקביא, כמבואר בסוף עמוד זה. שאף שאין הכהנים חשודים ליהנות מגזירות, כמו במקרה שהוא בעל מום (שאו מורה הכהן היתר לעצמו, מפני אינו עומד להקריבה על המזבח), מכל מקום יש לחשוש שמא ישהה אותו ולא יקריבנו בזמנו, ובתוך כך יפול בו מום. ועוד, שכיון שלא התירו מומחה בשחיטה – הרי באותה שעה אין בו שום צד היתר (רש"י).

בגיזת בכור בעל מום עסקינן שנתערבו בגיזי חולין וטעם הדבר שאין הגיזה מתבטלת ברוב, כתב הרמב"ם (בהלכות בכורות פ"ג הי"ג) – משום שהוא דבר חשוב, שאינו מתבטל.

וחכמים אסורין, אלו דברי רבי יהודה. אמר לו רבי יוסי: לא במקרה של זה שנשחט התיר עקביא בן מהלאל, אלא בשער בעל מום שנשר והניחו בחלון, ואחר כך מת הבכור – בזה עקביא בן מהלאל מתיר את השיער שנשר בחייו, וחכמים אסורין. וכל זה הוא בצמר שנשר מן הבכור, שחכמים אסורים אותו גם לאחר מותו. אבל צמר המדולדל בבכור, שאמנם אינו מחובר לגופו, אבל לא נשר ממנו, את שהוא נראה כחלק אחד עם הגיזה – מותר, ואת שאינו נראה עם הגיזה – אסור.

א גמרא שנינו במשנה שר' יוסי אומר כי לא בזה שנשחט התיר עקביא את השיער שנשר בחייו, אלא בזה שמת. ותמהים: נשחט הבכור, דאסור (שעקביא אסור) את השיער שנשר בחייו? השתא עכשיו, הרינן לפי דבריו, במקרה שמת שרי [ומותר] השיער, למרות שהשיער שעל גופו אסור, שהרי קדשים שמתו (ולא נשחטו) אסורים בהנאה, וכי במקרה ששחטו, כשהשיער שעליו מותר, מיבעיא [נצרכה לומר] שהצמר שנשר מתחילה גם הוא מותר? אלא יש להבין את דברי ר' יוסי ביחס לדעת חכמים, וכך כוונתו: לא בזה שנשחט התיר עקביא וחכמים אסורין, אלא אם שחטו – דברי הכל שרי [ומותר] השיער, וגם לדעת חכמים, אלא כי פליגי [כאשר נחלקו] הרי זה במקרה שמת, שעקביא מתיר גם במקרה זה את השיער שנשר בחייו. ולדעת חכמים דינו של שיער זה כדינו של השיער שעל גופו, שהוא אסור.

ב אמר רבי אסי אמר ריש לקיש: מחלוקת עקביא בן מהלאל וחכמים, הריהו במקרה שקודם שנשר הבכור שחטו, שחטו עמו, ולא ישהונו, כדי ליהנות מן השיער הנושר ממנו, ומר סבר [וחכם זה, עקביא, סבור]: לא גזרינן [אין אנו גוזרים], שאין לחשוש לכך, שכיון שהתירו החכם בשחיטה – הריהו שוחטו מיד. אבל אם לא התירו מומחה – דברי הכל אסור השיער שנשר ממנו, גם לאחר שמת או שנשחט. מתיב [מקשה] על כך רב ששת ממה ששינוי בכרייתא: בעלי מומין פסולים להקרבה, שנתערבו בקדשים כשרים – אסורין בכל שהוא, שאפילו נתערב אחד באלף – כולם אסורים בהקרבה. ורבי יוסי אומר: יבקר (ייבקר) הדבר. והוינן בה [והיינו מתקשים בה]: מאי [מה פירושו] "יבקר"? אלימא [אם תאמר] שייבדק העדר וימצא אותו אחד שבעל מום הוא, ולישקליה [ושיטול אותו], וכל השאר מותרים בהקרבה – מכלל הדברים אתה למד דתנא קמא אמר לאו [שהתנא הראשון אומר לא], שלא ניתן לסמוך על כך ולהתיר את כל העדר? ומדוע לא? והרי בעל המום לפנינו! אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוא: אין מדובר בתערובת של בהמות, אלא הכא [כאן] בגיזת בכור בעל מום עסקינן [עוסקים אנו], שנשרה ממנו בחייו, ובמקרה שנתערבו (שנתערבה) בגיזי חולין. ומאן תנא קמא [ומיהו התנא הראשון] האוסר גיזה זו? דעת רבי יהודה היא, דאמר [שאומר] במשנתנו, כי גם במקרה שנשחטו בכורות בעלי מום אסרי רבנן [אוסרים חכמים] את הגיזה שנשרה מחיים. ואילו רבי יוסי הולך לטעמיה [לטעמו], לשיטתו, דאמר [שהוא אומר] שבמקרה שנשחטו שרו רבנן [מתירים חכמים] את הגיזה שנשרה מחיים.

וְחַכְמִים אוֹסְרִין, אֶמַר לוֹ רַבִּי יוֹסִי: לֹא בְּזֶה הִתִּיר עֲקֵבְיָא בֶּן מְהַלְלָא, אֶלְא שְׂעַר בְּעַל מוֹם שֶׁנִּשְׂרַח וְהִנִּיחוֹ בַּחֲלוֹן, וְאַחַר כֵּן מָת – בְּזֶה עֲקֵבְיָא בֶּן מְהַלְלָא מְתִיר וְחַכְמִים אוֹסְרִין. צִמְרֵי הַמְדוּלְדֵּל בַּבְּכוֹר, אֶת שְׂנֵרְאָה עִם הַגִּיזָה – מוֹתֵר, וְאֶת שְׂאִינוֹ נִרְאָה עִם הַגִּיזָה – אָסוּר.

א גמרא מְפָלֵל דְּאָסֵר? הַשְּׂתָא בְּמַת שְׂרִי, שְׂחָטוּ מִיִּבְעִיא?! אֶלְא: אֶלְא בְּזֶה הִתִּיר עֲקֵבְיָא וְחַכְמִים אוֹסְרִין; שְׂחָטוּ – דְּבַרִּי הַפֶּלֶא שְׂרִי, כִּי פְלִיגִי – בְּמַת.

ב אמר רבי אסי אמר ריש לקיש: מְחֻלְקָת בְּשִׁהְתִּירוֹ מוֹמְחָה, דְּמֵר סִבְר גְּזַרְיָנָא דְלִמָּא אֶתִּי לְשִׁהוּיָהּ, וְמֵר סִבְר לֹא גְזַרְיָנָא. אֲבָל לֹא הִתִּירוֹ מוֹמְחָה – דְּבַרִּי הַפֶּלֶא אָסוּר. מְתִיב רַב שְׂשֵׁת: בְּעַלִּי מוֹמִין אוֹסְרִין כָּל שֶׁהוּא, וְרַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: יִבְקֵר. וְהוּיָנָא בָּהּ: מַאי "יִבְקֵר"? אֲלִימָא דְּבַעַל מוֹם הוּא וְלִישְׁקָלִיָּה – מְפָלֵל דְּתֵנָּא קָמָא אֶמַר לָאו? אֶמַר רַב נַחְמָן אֶמַר רַבָּה בַּר אֲבָוָה: הֵכָא בְּגִיזַת בְּכוֹר בְּעַל מוֹם עֲסָקִינָא, שְׂנַתְעַרְבוּ בְּגִיזֵי חוּלִין, וּמֵאֵן תֵּנָּא קָמָא – רַבִּי יְהוּדָה הִיא, דְּאָמַר: נִשְׂחָטוּ אֶסְרֵי רַבְּנָא. וְרַבִּי יוֹסִי לְטַעְמִיָּה דְּאָמַר: נִשְׂחָטוּ שְׂרוּ רַבְּנָא.

וחכמים אסורין – לאי שרית אמר הנושרת מחיים – אחי לשהוי לזכור כדי שתשיר אמר כל שעה, ואחי ציה ליד חקלה שיגוזו ועבוד צו. ופסולי המוקדשין אסירי בגיזה ועבודה, כדאמרין צפירקא דלעיל (ו,א): "תזבח" – ולא גיזה. לא בזה התיר עקביא – מפרש בגמרא מאי קאמר. ואחר כך מת – לא נשחט. המדולדל – שנחלש מן העור, אזל מסוכן הוא עס שאר הזמר ואינו נופל. את שנראה עם הגיזה – כשישחטנו ויגזונו לאחר שחיטה, יהא זמר מדולדל שיה עס שאר הגיזה, ואינו נראה כשפירש הימנה – מותר כשאר הגיזה, ושאינו נראה עם הגיזה – שילא סוף יותר מדאי, ויכיר לכל שמדולדל הוא מן הגיזה – כמי שנשר לגמרי קודם שחיטה. וקסמא – כרנן, דפליגי עליה דעקביא. **גמרא** מכלל דאסור – צמתה. השחט צמת, דאזוהי אמר המחובר צו אסור, דצעי קבורה, היכא דנשר ומונח בחלון שרי? שחטו – דלמך המחובר צו שרי, מיבעיל דמונח בחלון נמי שרי אליבא דעקביא. אלא – להכי קאמר: לא בזה התיר עקביא – משום "וחכמים אסורין". בשחטו מומחה – לזכור, קודם נשירת הזמר דרנן סברי: גיזה אחי שרית ליה לזמר צהנאה – דלמא אחי לשהוייה, כדי שתהא הזמר נושרת הימנו, צין כך וצין כך אחי לדי גיזה ועבודה. הלכך, אף על גב דהמירו מומחה – אסור. ועקביא סבר: כיון דהמירו מומחה – תו לא משהי ליה. דברי הכל אסור – דהוה ליה כחם. וצמת עקביא מודה, כדאמרין לקמן, דאי אצמרת שרי זמר – אחי לשהוייה, שלא יקריבנו. ונות לו צכך, שצין כך וצין כך יפול צו מום ומפקע ליה מקדושת מוצת. ועוד, דכיון דלא המירו מומחה קודם נשירה – אכתי לא הוה ציה שוס דז הימך. אסורין בכל שהוא קמא סבר לא – צמתיה. כיון דמכירו, מאי ספיקא איכא? בגיזת בכור בעל מום – שנשרה מחיים והניחה בחלון. יבוקר – אס מום קצוע הוא – ששחטנו, ויהא הכל מותר. ורבי יהודה – סבר: ליכא תקנה בשחיטה. אלמא, לרנן אליבא דרבי יוסי, דשרי בשחטו – ליכא חילוק צין המירו מומחה קודם לכן צין לא המירו מומחה קודם לכן, דהא הכא קמני עדיין יבוקר. ומדרנן בשחטו אין חילוק – לעקביא נמי צמת אין חילוק צין המירו ללא המירו, דהא עקביא לא מפליג צין מת לשחטו!

תוספות

בתולש פליגי, כדמוכח בסוף פירקין (כו,א) דשרי (רבי עקיבא) [עקביא] מכלל כי אסרי רבנן – מדרבנן. ואפילו בעולה תמימה לא מיתסרא הגיזה אלא מדרבנן, כדמוכח לקמן גבי תולש צמר מעולה תמימה. והא דפריך: תולש מי איכא מאן דשרי – היינו מדרבנן, כדפירש שם בקונטרס, משום דרשע הוא. ועוד קשה: בההוא דחולין למה לי קרא דם פסולי המוקדשין דשרי בהנאה? והלא אף בקדשים דם מותר בהנאה משנעשית מצותו, והתם דליכא מצוה למה יהא אסור? ועוד, מאי קאמר "הואיל ואסירי בגיזה ועבודה"? והא לאחר שחיטה מותר לגזוז ולעבוד, דמזביחה ואילך הכל מותר. והתם בדם שחיטה איירי! וחלב נמי לא אסרינן מדכתיב "בשר" (אלא) מחיים ולא לאחר שחיטה, כמו למאן דדריש לעיל בפרק שני (טו,ב): אין לך בהם היתר אכילה אלא משעת זביחה ואילך. ועוד, דשרי לכולי עלמא, מדבעי למילף היתר חלב בפרק קמא (בכורות ו,ב),

והראב"ד כתב שהוא משום האמור כאן בגמרא, שמא ישהה את הבכור, או משום שמדובר כשעשה עבירה, שתלש בידים את הגיזה (וראה ר"י קורקוס וכו"מ).

אורח ההלכה

שער בכור שנשר כל צמר שנגזז מן הבכור כשהוא חי, ואפילו נשר מעצמו – הרי הוא אסור בהנאה. ולא רק אם נשר הצמר מן הבכור תם, אלא אפילו נשר לאחר שנפל בו מום, ואפילו לאחר שהתירו מומחה. ולא רק כשמת הבכור עומד הצמר באיסורו, אלא גם אם נשחט. וטעם הדבר, שמא ישהה את הבכור אצלו כדי לקחת את הצמר שנשר ממנו, והרי מצוה לאוכלו בתוך שנתו. כחכמים, לפי שיטת ר' יהודה, שנפסקה הלכה כמותו בגמרא (כו,א), וכפירוש ריש לקיש. (רמב"ם ספר קרבנות הלכות בכורות פ"ג הי"א. וראה גם ספר עבודה הלכות מעילה פ"א הי"י. שו"ע יו"ד שח, א).

צמר המדולדל בכור אם נתלש צמרו של הבכור מחיים, ועדנו מסוכן בשאר הצמר, את שהוא נראה מן הגיזה – הותר בשחיטת הבכור, ואת שאינו נראה עמו – אסור, מפני שהוא כמו שנשר מחיים. כמשנה. (רמב"ם שם הי"ב. שו"ע שם סעיף א).

בעלי מומין אסורין בכל שהוא כל האסורים לגבי מזבח – אסורים בכל שהם. אפילו נתערב בעל מום אחד בריבוא תמימים – נפסד הכל ונפסל למזבח. (רמב"ם ספר עבודה הלכות איסורי מזבח פ"ג הי"ב).

גיזת בכור בעל מום שנתערבה בגיזי חולין גיזת בכור, אפילו בעל מום, שנתערבה בגיזי חולין, אפילו אחת בכמה אלפים – הכל אסור, שהרי הוא דבר חשוב. כתנא קמא, וכפי שהעמיד רב נחמן את המחלוקת. ואף שר' יוחנן פירש את המשנה שלא כשיטתו, מכל מקום לא נחלק עליה להלכה (כו"מ). (רמב"ם ספר קרבנות הלכות בכורות פ"ג הי"ג. שו"ע שם סעיף ד).

